

ÇOCUĞUN AKADEMİK YETENEĞİNİN ANNE DAVRANIŞINA ETKİSİ

THE INFLUENCE OF COGNITIVE ABILITY OF THE CHILD ON MATERNAL ATTITUDE

Sabiha KESKİN*

ÖZET

Amaç: Bu çalışmada, toplumun orta-üst ekonomik statüdeki ailelerinden örneklenen çocukların akademik yeteneklerinin anne tutumuna olan etkisi araştırıldı.

Gereç ve yöntem: Yaş ortalaması $69,2 \pm 3,5$ ay olan, 34'ü (%38) kız ve 56'sı (%62) erkek, toplam 90 çocuk ve annelerine ait veriler çalışmaya alındı. Çocukların bilişsel yetenekleri, Stanford-Binet Zeka Testi esas alınarak hazırlanan sorulara verdikleri sözel yanıtlar değerlendirilerek ve çizgisel yetenekleri ise 'Bana bir adam resmi çiz' komutu ile yaptıkları resimlerin, Goodenough kriterleri ile değerlendirilmesi sonucunda belirlendi. Ayrıca, eşlerarası uyum, annenin demokrat, baskıcı, ev kadınlığını benimseme ve koruyuculuk gibi eviçi tutumları, aile tutum ölçeği [Parental Attitude Research Instrument (PARI)] ile belirlendi.

Bulgular: Demokrat yaklaşım içinde olan annenin bir o kadar da baskıcı olduğu ve bu iki tutumun anne koruyuculuğu ile pozitif korelasyon gösterdiği bulundu. Anne; erkeklere kız çocuğuna olduğundan daha koruyucu (-0,13'e karşın -6,06), demokrat (0,18'e karşın -3,03) ve baskıcı (1,79'a karşın -6,06) bir tutum sergiliyordu. Ancak, annenin koruyucu ve demokrat tutumu; erkek çocuğun başarısı ile ters ($r = -0,323$, $p < 0,05$), öte yandan kızınki ile doğru ($r = 0,391$, $p < 0,05$) korelasyon gösterdi. Erkek annesi eşlerarası uyumsuzluktan daha fazla (0,25'e karşın -9,09) yakındı ve çocuğun yaşı ($r = -0,268$, $p < 0,05$) ve başarısı ($r = -0,272$, $p < 0,05$) ile ters orantılı olarak ev kadınlığını reddetti ($r = 0,270$, $p < 0,05$). Yani, anne başarısız (zayıf) erkek çocuğunu daha fazla korumaya yönelirken; başarılı kız (güçlü) çocuğuna daha demokrat davranıyordu. Erkek çocuk annesi eşlerarası uyumsuzluk varlığında, çocuğun yaş ve başarısı ile ters orantılı olarak ev kadınlığını reddediyordu. Sonuçlar davranışbilim kuramları ve bağlanma teorisi ile irdelendi.

Sonuç: Sonuç olarak; anne koruyuculuğunun "annenin kaybetme endişesi" başlığı altında, diğer davranışlarından farklı ve genetik materyali korumaya yönelik filojenik bir davranış olarak değerlendirilmesinin gerektiği üzerinde duruldu.

Anahtar kelimeler: Bağlanma, anne tutumu, "annenin kaybetme endişesi" (ilk kez öneriliyor)

ABSTRACT

Objective: The influence on maternal attitude of cognitive ability of the child was investigated from a survey of mothers and their preschoolers of high-middle-class.

Materials and methods: 90 children whose mean age was 69.2 ± 3.5 months, of whom 56 (62%) were boys and 34 (38%) were girls were included in the study. The adaptive cognitive abilities of the children were evaluated by the rate of correct verbal responses to 12 questions based on age appropriate Stanford-Binet. The symbolic representative abilities of the children were evaluated by Goodenough criteria. The mothering modes of each child was also evaluated by Parental Attitude Research Instrument.

Results: Mothers presented democratic attitude in coherence with oppression. In fact, both democratic and oppressive attitudes were more influential with an overt protectiveness. Indeed, mothers of boys were more protective (-0.13 versus -6.06), democratic (0.18 versus -3.03), oppressive (1.79 versus -6.06) but repining more about spouse disharmony (0.25 versus -9.09) compared to those of girls. Maternal protective and democratic attitude, however, showed a negative correlation with cognitive development of boys ($r = -0.323$, $p < 0.05$), but a positive one with that of girls ($r = 0.391$, $p < 0.05$). The spouse disharmony, on the other hand, positively correlated with maternal

repulsion to housework ($r=0.270$, $p < 0.05$) with a negative correlation with age ($r=-0.268$, $p < 0.05$) and/or cognitive development ($r=-0.272$, $p < 0.05$) of the child of mothers of home-staying boys.

Conclusion: The results were conclusive that an increased maternal protection was operating for those offsprings who are of male gender, weak (with an underscoring cognitive ability), away from maternal protective reach (playschool attendance) and/or is in danger (spouse disharmony). Indeed, maternal protection is believed to deserve to be differentiated with a term as such “maternal anxiety of loss” since it is seemingly operating to detect even subtle signals of threat to well-being of offspring (genetic material carrier of the mother.)

Key words: Attachment, maternal attitude, “maternal anxiety of loss” (suggested for the first time)

GİRİŞ

Canlı davranışlarının çoğu, canlının çevresel uyaranlara verdiği yanıtların sonuçlarından öğrenilmiş (ontojenik) davranışlardır (18, 21, 28). Buradan yola çıkarak, çevresel uyaranların çocukların gelecekteki davranışlarını belirlediği konusunda sayısız çalışma yapılmıştır. Örneğin, uyumsuz ilişkilerin çocuğun emasyon düzenleyici sistemlerinde kalıcı hasara yol açtığı ve yetişkin döneminde onun sosyal ilişki kurmada zorluk yaşamasına sebep olacağı iddia edilmiştir (14, 19). Çocukların, yetişkin davranışlarının neden ve sonuçlarını sezebildikleri (10, 22, 23, 28) ve sosyo-emasyonel adaptasyonlarının, kendilerine olan kötü muameleden olduğu kadar, yetişkinler arası saldırgan davranışlardan da etkilendiği öne sürülmüştür (2, 4, 16). Ayrıca, baskı altındaki çocukların, utanç duygularının arttığı ve başarılarından sonra aldıkları hazzın azaldığı saptanmıştır (2, 16, 26). Annenin çocuk yetiştirme tutumunun da çocuğun özgüvenini etkileyerek onun gelişmesinde etkili olduğu gösterilmiştir (4, 5, 8, 12, 13, 15, 17, 19, 20, 23, 25). Öte yandan, anne davranışlarının çevreden ve hatta bizzat kendi çocuğunun özelliklerinden etkileniyor olması da kaçınılmazdır. Ancak, lohusalık dönemi dışında, anne davranışlarını etkileyen özellikle çocuğa ait faktörler üzerine yapılmış çalışmalar yok denecek kadar azdır. O nedenle, ileriye dönük implikasyonları olabilecek bu çalışmada, anaokulu çocuğunun akademik başarısının anne davranışlarına olan etkisini araştırmayı amaçladık. Ailenin ekonomik koşullarının, annenin tutumu üzerinde olası etkisini (24) en aza indirmek amacı ile araştırmamızı toplum ortalamasının az üstünde ve benzer ekonomik koşullara sahip örnekleme grubu ile sınırladık.

GEREÇ ve YÖNTEM

Bu çalışmaya, ilköğretim çağına gelmiş ve özel (ücret karşılığı eğitim veren) bir ilköğretim okuluna başvuran, sağlıklı ve son altı ayda herhangi bir davranış sorunu tanımlanmayan yaş ortalaması $69,2 \pm 3,5$ ay olan, 34’ü (%38) kız, 56’sı (%62) erkek olmak üzere toplam 90 çocuk ve annesine ait veriler dahil edildi.

Özel ilköğretim okulu, İstanbul ilinin ortanın üzerinde ekonomik koşula sahip ailelerin ikamet ettiği bir semtinde idi. Okul yönetimi toplumun ortanın az üzerinde ekonomik koşullara sahip ailelerin ödeyebileceği bir ücret politikası izlemekte idi (aylık okul gideri, asgari aylık ücretin iki misli idi). Buradan yola çıkarak, çocuklarını bu ilköğretim okulunda okutmak ön koşulu olan ailelerin, toplumun ortalamasının biraz üzerinde bir ekonomik statüde oldukları kabul edildi.

Çocukların bilişsel yetenekleri, Stanford-Binet Zeka Testi (26) esas alınarak hazırlanan ve çevre, renk ve sayı kavramlarını

sorgulayan 12 adet sözel soruya verdikleri sözel yanıtlar değerlendirilerek ile belirlendi. Çocukların doğru yanıtladıkları soru modu 7 idi. Modun altında ve üstünde her doğru yanıt için, sırasıyla eksi ve artı olmak üzere, 1 mutlak sayı değeri Sözel Puanı (S-P) kabul edildi.

Çocukların çizgisel eşleme (sembolleştirme) yetenekleri ise, ‘Bana bir adam resmi çiz.’ komutu ile yaptıkları resimlerin, Goodenough kriterleri (3) ile değerlendirilmesi sonucunda belirlendi. Buradan elde edilen Goodenough zeka yaşı ile kronolojik yaşları karşılaştırıldığında ortaya çıkan her 3 aylık geri ya da ileri olan fark, sırasıyla eksi ve artı olmak üzere 1 mutlak sayı değeri olarak kabul edilmek sureti ile Çizgisel Puan (Ç-P) saptandı. S-P ve Ç-P’nin aritmetik ortalaması ile Başarı Puanı (B-P) elde edildi.

Örneğin, A, 12 sorudan 5’ine doğru yanıt vermiş olsun. $Mod=7$ olduğuna göre, A’nın S-P puanı, mod’un 2 mutlak değeri altında olduğundan ‘-2’ dir. A’nın kronolojik yaşı 6 yaş 6 ay ve “bir çocuk resmi çiz” resminden elde ettiği Goodenough zeka yaşı 5 yaş 9 ay olsun; A’nın Goodenough zeka yaşı, kronolojik yaşının 9 ay altında, yani A’nın Ç-P puanı ‘ $-9/3=-3$ ’ tür. A’nın S-P ve Ç-P puanlarının aritmetik ortalaması olan $(-2) + (-3) = (-5)$, A’nın B-P olacaktır.

Ayrıca, eşlerarası uyum, annenin demokrat, baskıcı, ev kadınlığını benimseme ve koruyuculuk gibi eviçi tutumları; aile tutum ölçeği [Parental Attitude Research Instrument (PARI)](29) ile belirlendi. Annelerin PARI puanları, PARI’nin toplumumuz aile içi tutumunu daha iyi yansıtabilmesi amacı ile, mod esas alınarak belirlendi. Buna göre, annenin PARI puanı; modun altında ve üstünde kalan her %10’ luk dilim için, sırasıyla ‘eksi ve artı’ 1 mutlak değer olmak üzere hesaplandı.

İstatistiksel Analiz

Verilerin ortalama ve standart sapma (ss)’ ları hesaplandı. Sürekli nümerik değişkenlerin karşılaştırılması için Mann Whitney-U testi kullanıldı. Korelasyon değerlendirmeleri için Pearson korelasyon analizi kullanıldı.

BULGULAR

Erkek ve kız çocukların yaşları; sırasıyla ortalama $69,09 \pm 3,07$ ay ve $69,30 \pm 4,16$ ay idi ve aralarında istatistiksel anlamlı fark yoktu ($p = 0,782$).

Erkek ve kızların “bir çocuk çiz” resimlerinin Goodenough değerlendirmesi ile elde edilen çizgisel puanları (Ç-P) ile Stanford Binet’ye göre hazırlanmış yaşa uygun sözel sorulara verdikleri yanıtlardan elde edilen sözel puanları (S-P) arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır (Tablo 1).

Demokrat tutumun çocuğun cinsiyet ve başarısı ile ve aynı zamanda baskıcı tutum ile ilişkisi araştırıldığında, anne, erkek-

Tablo 1. Erkek ve kızların çizgisel puanları (Ç-P) ve sözel puanları (S-P)

Puanlar	Erkek (n=56) (ortalama ± ss)	Kız (n=34) (ortalama ± ss)	p değeri
Ç - P	-1,00 ± 2,03	-0,42 ± 2,48	0,098
S - P	-0,18 ± 1,49	-0,52 ± 1,48	0,407

lere kız çocuğuna olduğundan daha koruyucu (PARI puanları: -0,13'e karşın -6,06), demokrat (0,18'e karşın -3,03) ve baskıcı (1,79'a karşın -6,06) bir tutum sergiliyordu. Annenin koruyucu ve demokrat tutumu ile birlikte baskıcı tutumu da artıyordu (erkekler için $r = 0,400$, $p < 0,01$ ve kızlar için $r = 0,387$, $p < 0,05$). Ancak, koruyucu ve demokrat tutum, erkeğin başarı puanı ile ters ($r = -0,323$, $p < 0,05$), kızınki ile doğru ($r = 0,391$, $p < 0,05$) yönde korelasyon gösteriyordu.

Eşlerarası uyumsuzluk varlığında annelerin ev kadınlığını ret tutumu ile çocukların cinsiyet ve başarıları arasındaki ilişki incelendiğinde, erkek çocuk anneleri, eşlerarası uyumsuzluk varlığında, çocuğun yaşı ($r = -0,268$, $p < 0,05$) ve başarısı ($r = -0,272$, $p < 0,05$) ile ters orantılı olarak ev kadınlığını reddediyorlardı ($r = 0,270$, $p < 0,05$). Kız çocuk annelerinin eşlerarası uyumsuzluk varlığında ev kadınlığını ret durumu ile de istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyon bulundu ($r = 0,556$, $p < 0,001$). Öte yandan, anılan parametrelerin kız çocukların yaş ve başarısı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görüldü.

Eşlerarası uyumsuzluk, ayrıca, tüm annelerin (erkek anneleri için $r = 0,285$, $p < 0,05$ ve kız anneleri için $r = 0,374$, $p < 0,05$) baskıcı tutumunu artırıcı bir rol oynuyordu.

TARTIŞMA

Bu çalışmanın sonuçları, 1. Anne tutumları arasında göreceli bir ilişkinin olduğunu: a. Demokrat annelerin bir o kadar da baskıcı olduklarını, b. Koruyucu annelerin aynı zamanda demokrat ve baskıcı olduklarını, 2. Çocuğun başarısının anne tutumunu etkilediğini: a. demokrat tutumun erkeklerin başarısı ile ters, b. kızların başarısı ile doğru korelasyon gösterdiğini, 3. Eşlerarası uyumsuzluğun anne tutumunu etkilediği ve bu olumsuzluğun: a. koruyuculuğu arttırdığını, b. ev kadınlığını reddettiğini, ancak bu reddin erkeklerin yaş ve başarıları ile ters korelasyon gösterdiğini ortaya koyuyordu.

Demokratik tutum, başkalarına iyi isteklerle yaklaşmak, zarar vermemek, duygu ve düşüncelerine, kendininkine olmasını beklediği anlayış ve saygıyı göstermeyi gerektirir. Baskıcı tutum ise, diğerlerinin duygu, düşünce ve davranışlarını kontrol altına almaya yönelik davranışlardan ibarettir. Bu nedenle, demokratik ve baskıcı tutum eşleşemez. Oysa, annenin demokratik tutumu arttıkça, baskıcı tutumu da artmaktaydı. Buradan, annenin çocuğuna olan demokratik yaklaşımının, kelimenin sözlük anlamından farklı bir uygulama olduğu açıktı.

Bundan başka, annenin koruyucu tutumu arttıkça demokratik ve baskıcı tutumu da artmaktaydı. O halde, annenin demokratik ve baskıcı tutumları, anne koruyuculuğunun birer ögesi idiler. Yani, koruma içgüdüsi ile anne çocuğun duygu ve düşüncelerini anlamaya çalışıyor, ancak bu durum, çocuğuna

baskı uygulamasına engel olamıyordu. Kısacası, koruma içgüdüsi anneyi çocuğunu anlamaya yöneltirken, çocuğun davranışlarını özgür bırakmak şeklindeki demokrat yaklaşıma izin vermiyor, aksine (koruma adına) baskıyı arttırıyordu.

Ancak, annenin demokrat ve baskıcı tutumu her şartta koruyucu tutumu ile korelasyon göstermiyordu. Şöyle ki; anne başarılı kız çocuğuna daha demokrat oluyor ve onu anlamaya yönelerek başarısını öteleme gayreti gösteriyordu. Eşlerarası uyumsuzluk varlığında da; anne koruyucu ve baskıcı tutumunu arttırıyor, buna karşılık demokrat tutumunu göreceli baskılıyordu. Bu durum, olumsuzluk içinde olan annenin (uyumsuzluk), baskıyı arttırarak çocuğunu daha çok korumaya yöneldiği, ancak çocuğunu anlamaya yönelik sabır gerektiren demokrat tavrını sürdürmediği şeklinde yorumlandı. Uyumsuzluk ayrıca, annenin sabır ve bedensel yorgunluk gerektiren ev kadınlığını reddetmesine de yol açıyor ve bu ret çocuğun yaşının küçüklüğü (bakımın zorluğu) ve erkek cinsin (hareketli-haşarı) (6) gerektirdiği sabır ve bedensel yorgunlukla birlikte artıyordu. Buna bir de erkek çocuğun başarısızlığı eklenince annenin ev kadınlığını reddi kolaylaşıyordu. Yani, annenin içinde bulunduğu olumsuzluğu (uyumsuzluk) arttıran bir faktör varlığında (küçük yaş, erkek çocuk, başarısızlık), annenin bedensel yorgunluk ve sabır gerektiren demokrat ve ev kadınlığı tutumlarını (kolayca) terk ettiği düşünülür.

Öte yandan, erkek annesi, kızlarınkine göre; daha demokrat, daha baskıcı ve daha koruyucu idi. Üstelik, annenin koruyuculuğu, yukarıda açıklandığı gibi demokrat ve ev kadınlığı tutumunun tersine, erkeğin yaşı ve başarısı ile negatif korelasyon gösteriyordu. Kısacası, anne; erkek, yaşça küçük ve başarısız çocuğuna daha kuvvetli koruma içgüdüsi ile yaklaşıyordu. Buna karşılık, annenin kız çocuğunu koruma tutumu erkekte olduğunun tersine, çocuğun başarısı ile pozitif korelasyon göstermekteydi. Yani, anne başarısı düşük erkek çocuğunu korurken; başarısı düşük kız çocuğunu adeta gözden çıkarıyor başarısı yüksek olan kız çocuğunu korumayı yeğliyordu. Erkek çocukların, anneye bağımlılık döneminde (süt çocukluğu) anneden ayrılmaları halinde ortaya çıkan "ayrılma anksiyetesi"nden kızlara göre daha fazla olumsuz etkilendikleri bilinmektedir (7, 11, 25). Bu durumda, kalıcı beyin hasarının ortaya çıktığını saptayan hayvan çalışmaları olduğu gibi, anneden erken dönemde (ilk 3 yaş) ayrılan erkek çocuklarının yetişkin dönemde sosyo-emosyonel açıdan kızlardan daha fazla olumsuz etkilendiğini gösteren longitudinal insan çalışmaları da mevcuttur (1, 9, 10). Bu çalışmada gözlenen, annenin erkek çocuğuna (kıza oranla daha güçsüz) olan artmış koruyucu tutumu, üstelik bu tutumun başarısız erkek (başarıya göre daha güçsüz) için daha da artıyor olması, annenin çocuğun

içinde bulunduğu tehlike sinyallerini içgüdüsel farkındalığını kanıtlar nitelikte idi.

Davranışların iç ve dış uyaranlarla belirlendiği kabul edildiğinde, anne davranışlarının da değişebilir değişkenler olduğu açıktır. Bu çalışmada görüldüğü gibi, anne davranışları çocuğun cinsiyeti, yaşı ve akademik yeteneği gibi çocuğa ait faktörlerden etkilendiği gibi ayrıca, eşlerarası uyum gibi anneye ait faktörlerden de etkilenmektedir. Anne ev kadınlığı tutumunu gerek kendi gerekse çocuğuna ait olumsuzluklar varlığında kolayca reddedilmektedir. Keza, annenin demokratik ve baskıcı tutumu da, çocuğun ve annenin içinde bulunduğu koşullara göre göreceli olarak değişebilmektedir. Öte yandan, koruma davranışı anne tarafından algılanan çocuğun içinde bulunduğu her tehlike sinyalinde kayıtsız ortaya çıkmaktadır. Çocuğun anneye olan bağlanmasının örselemesi (canlının besinini kendi elde edemediği dönemde ona besin sağlayanın yokluğu) halinde ortaya çıkan ayrılma anksiyetesinin temelinde ise yaşamın devamlılığına yönelik anksiyete yatar. Annenin çocuğuna olan bağlılığı (bonding) iyi bilinen ve artık tartışmasız kabul edilen bir kavramdır. Temelinde, çocukluk döneminde anneye olan bağlanmanın (attachment) yattığı gerek insan gerekse hayvan çalışmaları ile kanıtlanmıştır. Ancak annenin çocuğuna olan bağlanma terimi annede yaşamsal bir anksiyeteye çağrışım yapmamaktadır. Oysa çalışma sonuçları annede anksiyete varlığına işaret eder niteliktedir. Bu durumda söz konusu anneye ait anksiyetenin nedeninin tartışılması gerekli olmaktadır. Başta kalıtsal materyalin bir sonraki nesle aktarılmasına yönelik olan davranışlar olmak üzere, yaşamın devamlılığı ile ilgili davranışlar öğrenilememe riskine bırakılmayıp, kalıtım yolu ile aktarılacak garanti altına alınmış (davranışbilime göre filojenik - psikanalitik teoriye göre içgüdüsel) davranışlardır (1, 7, 9, 10, 11, 18, 21, 25, 27). Bu çalışmada açıkça görüldüğü gibi, çocuğun içinde bulunduğu her tehlike sinyalinde annenin koruyucu davranışlarının artışının temelinde, genetik materyalin (bir başka deyişle yaşamın) devamlılığına yönelik genetik (filojenik – içgüdüsel) yapılar olması kuvvetle muhtemeldir. Bu nedenle, annenin çocuğunu kayıtsız koruma tutumunun; (genetik materyalin) “annenin kaybetme endişesi” başlığı altında diğer davranışlarından farklı bir içerikle değerlendirilmesi gerektiği kanısına varıldı.

Teşekkür: Yazar bu çalışmanın gerçekleşmesine olanak yaratan İstanbul Bakırköy Eğitimciler Koleji yönetici öğretmenlerine ve rehberlik birimine ve ayrıca istatistik değerlendirmelerini gerçekleştiren Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Halk Sağlığı ABD öğretim üyesi Yard. Doç. Dr. Günay Can'a teşekkürlerini sunar.

KAYNAKLAR

1. Ainsworth MS. The personal origins of attachment theory. An interview with Mary Salter Ainsworth. Interview by Peter L. Rudnytsky. *Psychoanal Study Child* 1997; 52:386-405.
2. Alessandri SM, Lewis M. Differences in pride and shame in maltreated and nonmaltreated preschoolers. *Child Dev* 1996; 67:1857-1869.
3. Ansbacher HL. The Goodenough draw a-man test and primary mental abilities. *J Consult Psychol* 1952;16:176-180.
4. Arend R, Gove FL, Sroufe LA. Continuity of individual adaptation from infancy to kindergarten: a predictive study of ego-resilience and curiosity in preschoolers. *Child Dev* 1979; 50: 950-959.
5. Arnold EH, O'Leary SG. The effect of child negative affect on maternal discipline behavior. *J Abnorm Child Psychol* 1995; 23:585-595.
6. Blum HP. Separation-individuation theory and attachment theory. *J Am Psychoanal Assoc* 2004; 52: 535-553.
7. Bowlby J. Children generate "internal working models of attachment" that influence the organization of their attachment-seeking behaviors. *Psychiatry* 1996; 59: 20-33.
8. Boyatzis CJ, Chazan E, Ting CZ. Preschool children's decoding of facial emotions. *J Genet Psychol* 1993; 154:375-382.
9. Bretherton I. Bowlby's legacy to developmental psychology. *Child Psychiatry Hum Dev* 1997; 28: 33-43.
10. Broberg AG. A review of interventions in the parent-child relationship informed by attachment theory. *Acta Paediatr Suppl* 2000; 89:37-42.
11. Collins WA, Maccoby EE, Steinberg L, Hetherington EM, Bornstein MH. Contemporary research on parenting. The case for nature and nurture. *Am Psychol* 2000; 55:218-232.
12. Denham SA, Blair KA, DeMulder E, Levitas J, Sawyer K, Auerbach-Major S, Queenan P. Preschool emotional competence: pathway to social competence? *Child Dev* 2003; 74: 238-256.
13. Denham SA, Caverly S, Schmidt M, Blair K, DeMulder E, Caal S, Hamada H, Mason T. Preschool understanding of emotions: contributions to classroom anger and aggression. *J Child Psychol Psychiatry* 2002; 43: 901-916.
14. El-Sheikh M. Children's emotional and physiological responses to interadult angry behavior: the role of history of interparental hostility. *J Abnorm Child Psychol* 1994; 22:661-678.
15. Gardner FE. The quality of joint activity between mothers and their children with behaviour problems. *J Child Psychol Psychiatry* 1994; 35: 935-948.
16. Hart CH, DeWolf DM, Wozniak P, Burts DC. Maternal and paternal disciplinary styles: relations with preschoolers' playground and behavioral orientations and peer status. *Child Dev* 1992; 63: 879-892.
17. Hastings PD, Coplan R. Conceptual and empirical links between children's social spheres: relating maternal beliefs and preschoolers' behaviors with peers. *New Dir Child Adolesc Dev* 1999; 86: 43-59.
18. Holland JG, Skinner BF. *The Analysis of Behavior*. NY:McGraw Hill, 1961.
19. Maughan A, Cicchetti D. Impact of child maltreatment and interadult violence on children's emotion regulation abilities and socioemotional adjustment. *Child Dev* 2002; 73:1525-1542.
20. Mauro CF, Harris YR. The influence of maternal child-rearing attitudes and teaching behaviors on preschoolers' delay of gratification. *J Genet Psychol* 2000; 161:292-306.
21. Michael J. *Supplements to Accompany Concepts and Principles of Behavior Analysis*. 2nd ed 2000, pp.1-54.
22. Miller PH. Children's reasoning about the causes of human behavior. *J Exp Child Psychol* 1985; 39:343-362.
23. Shih AR, von Baeyer CL. Preschool children's seriation of pain faces and happy faces in the Affective Facial Scale. *Psychol Rep* 1994; 74:659-665.
24. Stipek DJ, Ryan RH. Economically disadvantaged preschoolers: ready to learn but further to go. *Dev Psychol* 1997; 33:711-723.
25. Strand PS. Coordination of maternal directives with preschoolers' behavior: influence of maternal coordination training on dyadic activity and child compliance. *J Clin Child Adolesc Psychol* 2002; 31: 6-15.
26. van Asperen de Boer S. The Stanford-Binet test in the determination of high intellectual level. *Ned Tijdschr Psychol* 1960; 15:47-82.
27. Vaughan ME. Rule-governed behavior and higher mental processes. In: S Modgil and C Modgil (eds). *BF Skinner: Consensus and Controversy*. Barcombe, England: Falmer Press, 1987, pp. 257-264.
28. White C, Barrowclough C. Depressed and non-depressed mothers with problematic preschoolers: attributions for child behaviors. *Br J Clin Psychol* 1998; 37: 385-398.
29. Zuckerman M, Bibback BB, Monashkin I, Norton JA Jr. Normative data and factor analysis on the Parental Attitude Research Instrument. *J Consult Psychol* 1958; 22:165-171.